

Ανήκουμε στη Δύση;

του Γιάννη Κοκόρη, φιλόλογου

Το ερώτημα δεν είναι απλά θέμα γεωγραφικό ούτε μόνο πολιτικό – νομικό ή οικονομικό. Είναι θέμα πολύπτυχο και πρωτίστως ιστορικό και πολιτισμικό. Τέθηκε επίσημα με την πασίγνωστη διακήρυξη του Κωνσταντίνου Καραμανλή «Ανήκομεν εις την Δύσιν», που λειτούργησε ως εθνικό δόγμα και προσδιόρισε τον προσανατολισμό της χώρας προς την Ευρώπη και την Αμερική και κατ' επέκταση προς κάθε ευρωπαϊκό ή αμερικάνικο προϊόν. Η φράση έτσι, αόριστη και συνθηματική, χρησιμοποιήθηκε ως μόνιμη πολιτική πλατφόρμα ή ενίοτε και ως στοιχείο κομματικής αντιπαράθεσης. Βέβαια τότε, περίοδο του ψυχρού πολέμου, οι κίνδυνοι ήταν διαφορετικοί. Το ίδιο και οι διεθνείς συνθήκες και σχέσεις. Το συμφέρον της χώρας επέβαλλε να ζητήσει την ασφάλειά της και την προστασία της στους κόλπους του δυτικού κόσμου. Μετά τη χρεωκοπία του υπαρκτού σοσιαλισμού και την κατάρρευση του ανατολικού στρατοπέδου η ένταξή μας στην Ε.Ε. και στην Ευρωζώνη ενίσχυσε ακόμη περισσότερο τους δεσμούς μας με την Ευρώπη, χωρίς και πάλι να έχουμε αποκτήσει επαρκή γνώση για το τι είναι αυτή η οικογένεια στην οποία μπήκαμε και για το πόσο ευρωπαίοι είμαστε. Αρκεστήκαμε στα πολιτικά συνθήματα των κομμάτων μας και στην πρόσκαιρη ευημερία που μας δημιούργησε η οικονομική βοήθεια, η οποία αρχικά μας δόθηκε, - ήταν όντως μεγάλη - και στον εύκολο δανεισμό που ακολούθησε.

Δεν είναι δυνατόν να εξεταστεί το σοβαρό και πολυσύνθετο θέμα των σχέσεών μας με τη Δυτική Ευρώπη σε ένα σύντομο δημοσίευμα. Τα όσα ακολουθούν είναι μια μικρή προσέγγιση στην κατανόηση ορισμένων πτυχών του πλέγματος των σχέσεων αυτών. Θα περιοριστούμε λοιπόν στην παρουσίαση ορισμένων στοιχείων γεωγραφικών, πολιτικών – οικονομικών, ιστορικών και πολιτισμικών, τα οποία μπορούν να φωτίσουν έστω και αμυδρώς το θέμα μας.

- (1) **Γεωγραφικά:** Πράγματι η Ελλάδα ανήκει στον ευρωπαϊκό χώρο, ο οποίος Ανατολικά καταλήγει και τελειώνει στον Ελλήσποντο – Βόσπορο, στα νησιά του Αιγαίου και της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου (με τον ελληνισμό της Κύπρου).
- (2) **Πολιτικά και Οικονομικά:** Το νεοελληνικό κράτος από την ίδρυσή του (1830) είχε πάντοτε στενές πολιτικές και οικονομικές σχέσεις με τον δυτικό κόσμο με φυσική κατάληξη την ένταξη της χώρας στην στρατιωτική συμμαχία του ΝΑΤΟ και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Τούτο βέβαια δεν σημαίνει ότι συμπίπτουν πλήρως τα συμφέροντα της Ελλάδας με τις πολιτικές θέσεις όλων των μελών. Διαφορετική επίσης είναι (ή μάλλον ήταν) η ελληνική αντίληψη για την πολιτική

από εκείνη των Ευρωπαίων. Για τον Έλληνα το περιεχόμενο της πολιτικής είναι η συμμετοχή των πολιτών στα κοινά και η προσφορά υπηρεσιών στην πατρίδα και την κοινότητα των συμπολιτών. Αντίθετα ο Ευρωπαίος έδινε και δίνει προτεραιότητα στην άσκηση της εξουσίας και την εξυπηρέτηση των συμφερόντων της άρχουσας τάξης, κατάλοιπο της μεσαιωνικής φεουδαρχίας. Σήμερα τα συμφέροντα αυτά ανήκουν στις πανίσχυρες εταιρείες, που ελέγχουν και διακινούν ολόκληρη σχεδόν την οικονομία της Ευρώπης και διαμορφώνουν και κατευθύνουν την πολιτική της. Ήδη και στη χώρα μας οι εταιρείες αυτές έχουν κάνει την εμφάνισή τους. Επόμενος στόχος είναι να περιέλθουν οι μικρομεσαίες – οικογενειακές επιχειρήσεις, που απετέλεσαν ανέκαθεν τη ραχοκοκκαλιά της ελληνικής οικονομίας, ακόμη και τα ιδιωτικά επαγγέλματα, στις μεγάλες εταιρείες και οι ιδιοκτήτες τους να μεταβληθούν σε μισθωτούς χαμηλόμισθους εργάτες – υπαλλήλους. Η οικονομική πολιτική της Δύσης είναι **ατομοκεντρική** και για αυτό ανταγωνιστική έως και εξοντωτική του οικονομικού αντιπάλου. Η ελληνική αντίληψη ήταν (και πρέπει να είναι) **κοινωνιοκεντρική**, να έχει με άλλα λόγια ως επίκεντρο την κοινωνία.

Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης μιλώντας από την Πνύκα προς τους μαθητές του Γυμνασίου της Αθήνας το 1838, πιστός στο κύτταρο της κοινότητας και στο κοινοβιακό πνεύμα, διέγραψε ως εξής την υποχρέωση του νέου ελληνισμού: «Η προκοπή σας και η μάθησή σας να μη γίνει σκεπάρνι μόνο δια το άτομό σας, αλλά να κοιτάζει και το καλό της κοινότητας και μέσα στο καλό αυτό ευρίσκεται και το δικό σας». Θέλησε με την υποθήκη του αυτή να προστατεύσει τους Έλληνες από τα κηρύγματα του ατομισμού και της ιδιοτέλειας και από τις θεωρίες περί ανταγωνιστικής οικονομίας και κοινωνίας των ξένων πολιτικών συστημάτων, που διαιρούν και ταλανίζουν τις κοινωνίες. Παρόλες αυτές τις διαφορές στον τομέα πολιτικής και οικονομίας η μικρή Ελλάδα δεν μπορούσε να είναι μόνη σε έναν αλληλοσυγκρουόμενο κόσμο ούτε και να μείνει ανεπηρέαστη από όσα ισχύουν και συντελούνται γύρω της ή να προτείνει ελληνική πολιτική άποψη. Όσοι την κυβέρνησαν τα τελευταία χρόνια αποδείχτηκαν ανίκανοι για τέτοια πολιτικά αθλήματα, ούτε καν το δημόσιο συμφέρον μπόρεσαν να προστατεύσουν. Μπορούμε λοιπόν να πούμε ότι πολιτικά και οικονομικά ανήκουμε στη Δύση (ορθότερα: «εξαρτώμαστε από τη Δύση»).

(3) **Ιστορικά και Πολιτισμικά:** Εδώ οι διαφορές μας είναι βαθύτερες και σταθερότερες. Θα χρειαστεί ν' ανατρέξουμε στην ιστορική εξέλιξη των δύο κόσμων (Ανατολής και Δύσης), για να γίνει ορατή η απόσταση που μας χωρίζει. Χρονολογία – ορόσημο στην παγκόσμια και στην ελληνική ιστορία είναι το έτος **395 μ. Χ.**, όταν ο αυτοκράτορας του **ενιαίου** Ρωμαϊκού Κράτους Μέγας Θεοδόσιος μοίρασε την απέραντη αυτοκρατορία του στα δύο παιδιά του. Ο Ονώριος έλαβε τη Δύση και ο Αρκάδιος την Ανατολή. Η διανομή αυτή ήταν

ουσιαστικά διαμελισμός της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Στον ανατολικό χώρο υπερτερούσε το ελληνικό στοιχείο. Κυρίαρχο και ζωτικότερο και με συγκροτημένη ομοιογένεια μετουσιώνει σταδιακά και αφομοιώνει το ρωμαϊκό. **Έτσι επί Ηρακλείου (610-641) ολοκληρώνεται πλήρως ο εξελληνισμός του κράτους** με την καθιέρωση της ελληνικής ως επίσημης γλώσσας του. Η λατινική γλώσσα εγκαταλείπεται πλήρως και χρησιμοποιείται παντού πλέον η ελληνική γλώσσα. Ο όρος «βασιλεύς» αντικατέστησε όλους τους προηγούμενους λατινικούς τίτλους. Πολύ εύστοχα ο διαπρεπής Ρώσος βυζαντινολόγος Γεώργιος Οστρογκόσκι (1902-1976) στο έργο του «Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους» σημειώνει: **«Ο Ηράκλειος υπήρξε ο δημιουργός του Βυζαντίου, του οποίου η οργάνωση ήταν ρωμαϊκή, η γλώσσα και ο πολιτισμός ελληνικός και η πίστη χριστιανική»**. Η εξέλιξη είναι γνωστή: Χίλια χρόνια ακτινοβολία σε όλους τους τομείς, πολιτιστική προσφορά στους γειτονικούς λαούς, απόκρουση εχθρικών εισβολών και απειλών.

Αντίθετα, στο Δυτικό Ρωμαϊκό Κράτος η πορεία υπήρξε αντίστροφη. Από τις αρχές του 5^{ου} μ.Χ. αιώνα αρχίζουν να εισβάλλουν κατά στίφη ορδές βαρβάρων: Φράγκοι, Γερμανοί, Γότθοι, Βάνδαλοι, Ούνοι, Σάξωνες κ.ά. Οι ρωμαϊκές λεγεώνες αδυνατούν να τους αποκρούσουν και οι Γερμανοί το έτος **476 μ.Χ.** καταλύουν το κράτος. Εκθρόνισαν τον τελευταίο Ρωμαίο αυτοκράτορα και ανακήρυξαν βασιλέα τον Γερμανό πολέμαρχο Οδόακρο. Οι εισβολείς κατακτούν προοδευτικά και μοιράζονται μεταξύ τους τα εδάφη της κεντρικής, νότιας και δυτικής Ευρώπης, όπου και εγκαθίστανται. Παρόλο ότι η μεταγενέστερη ιστοριογραφία φρόντισε να εξωραΐσει κάπως την κατάσταση και να μετριάσει τη βαρβαρότητα των νέων εποίκων, η πραγματικότητα είναι ότι η ζωή τους ήταν πρωτόγονη. Στο λεξιλόγιο των ευρωπαϊκών λαών διατηρήθηκε η λέξη «βανδαλισμός» (vandalism < Vandals = Βάνδαλοι), δηλωτική του πρωτογονισμού και της βαρβαρότητας των προγόνων τους (Για περισσότερα παραπέμπω στο βιβλίο του Χρήστου Γιανναρά, «Ορθοδοξία και Δύση», σελ. 26-27). Οι Φράγκοι, γερμανικός λαός που ξεκίνησε από τη Βαλτική, ως ισχυρότεροι και αξιολογότεροι, αποπειράθηκαν να ενώσουν τον βαρβαρικό κόσμο, αλλά δεν το κατόρθωσαν. Η ενότητα υπό τον Καρλομάγνο (800 μ.Χ.) υπήρξε προσωρινή, καθόσον μετά τον θάνατό του η αυτοκρατορία του διασπάστηκε. Εντωμεταξύ νέοι εισβολείς εμφανίζονται στα σύνορα της Ευρώπης (Σλάβοι, Νορμανδοί, Σκανδιναβοί, Ούγγροι κ.ά.), οι οποίοι απαιτούν να εγκατασταθούν στα εδάφη που είχαν κατακτήσει οι πρώτοι. Έτσι δημιουργούνται καινούργια κράτη: Αγγλία, Αυστρία, Πρωσία, Γαλλική και Ιταλική Νορμανδία, Ουγγαρία, Σλαβικά κράτη. Τελικά, ύστερα από μακρούς μεταξύ τους πολέμους, η Ευρώπη μετά τον Μεσαίωνα πήρε μια όψη παρόμοια με τη σημερινή. Μια εικόνα του βιοτικού και πολιτιστικού επιπέδου των λαών της Ευρώπης στα τέλη του 10^{ου} μ.Χ. αιώνα παρέχει στην Ιστορία του ο Γάλλος μελετητής και καθηγητής της μεσαιωνικής ιστορίας Ζωρζ

Ντυμπύ (Duby): «Η Δύση το έτος 1000 σε σύγκριση με το Βυζάντιο ήταν ένας κόσμος αγροίκος, απέραντα φτωχός, απέραντα στερημένος. Ένας άγριος κόσμος που τον περισφίγγει η πείνα... Ο 11^{ος} αιώνας για τις φυλές της Δυτικής Ευρώπης ήταν η στιγμή μιας αργής εξόδου από τη βαρβαρότητα». Μεγάλη λοιπόν η πολιτιστική απόσταση Δύσης – Ανατολής, διαφορετική και η εξέλιξή τους. Στο Βυζάντιο διαπλάστηκε το ελληνορθόδοξο ήθος και διαμορφώθηκε η εθνική μας ιδιοπροσωπία, ο ψυχικός και πνευματικός πολιτισμός, με την παιδεία που οραματίστηκαν και δίδαξαν οι προστάτες των Γραμμάτων Τρεις Ιεράρχες, κατορθώματα που ο βιομηχανικός – τεχνολογικός πολιτισμός δεν μπορεί να δημιουργήσει.

Δυστυχώς οι Έλληνες σήμερα υιοθετούμε αβασάνιστα και χωρίς περίσκεψη ξένα πρότυπα ζωής ακόμη κι αν αυτά είναι σκύβαλα. Ξεπεσμός ; Και όμως έρχονται στιγμές που ο Έλληνας φανερώνει την ανθρωπιά του και την αρχοντιά του. Όταν οι «πολιτισμένοι» στέλνουν τα σκυλιά τους για να ξεσχίσουν τα δυστυχισμένα και άρρωστα προσφυγόπουλα που τολμούν να περάσουν τα σύνορα, ο Έλληνας προσφέρει από το υστέρημά του το «δίλεπτο της χήρας». Δεν είμαστε λοιπόν ούτε Ευρωπαίοι ούτε Αμερικανοί ούτε, φυσικά, Ανατολίτες. Είμαστε Έλληνες και το όνομα αυτό είναι η πλούσια και ανεκτίμητη κληρονομιά μας. **Αρκεί ν' αποβάλουμε την ξενομανία που μας έχει κυριεύσει και μας απειλεί.**